

בס"ד, כ"ז חשוון התשפ"ו

זבחים ס"ה – מקורות הדינים בעולת העוף, פרטי עבודתה, ומחלוקת על הבדלה בחטאת העוף

שאלות:

1. רענן כהן לא בטוח אם הוא סחט את כל הדם של העוף קרבן העולה, האם הקרבן כשר?

דרשות על פסוקי עולת העוף

המשנה מסתיימת בדף הזה עם פירוט כללי עירוב המחשבות בקורבנות עוף, באופן דומה למה שראינו בדף כ"ט לגבי קורבנות בהמה. הגמרא מביאה ברייתא לבאר את מקורות הדינים בעולת העוף.

- "וְהִקְרִיבוּ" (לשון יחיד): אחרי שכבר נאמר "וְהִקְרִיב מִן הַתְּרִים אוּ מִן בְּנֵי הַיֹּזְנֶה", היה אפשר לחשוב שצריך להביא לפחות זוג. לכן באה המילה "וְהִקְרִיבוּ" ללמד שאפשר להביא אפילו עוף אחד בלבד.
- "הִכְהִין": בא לקבוע שרק כהן יכול לבצע מליקה, ולא זר. הגמרא מסבירה שללא הפסוק הזה, היינו חושבים בקל וחומר שזר כשר, מעולת בהמה (שהיא חמורה יותר כי היא טעונה צפון).
- "כֹּהֵן וּמִלֵּק": לומדים שהמליקה נעשית "בעצמו של כהן" (כלומר, בציפורן ידו), ולא בסכין. גם כאן, בלי הפסוק הזה היינו חושבים בקל וחומר שיש להשתמש בכלי (כי אפילו בשחיטה, שכשירה בזר, צריך סכין קל וחומר למליקה).
- "וּמִלֵּק... וְהִקְטִיר": ההיקש בין המליקה להקטרה מלמד שכמו שהקטרה נעשית בראש המזבח, ככה גם המליקה נעשית בראש המזבח (ומעל חוט הסיקרא).
- מליקה "ממול עורף": לומדים בהיקש מחטאת העוף שהמליקה נעשית מהצד האחורי של הצוואר.
- הבדלה בעולה: בניגוד לחטאת העוף, בעולה יש להבדיל את הראש מהגוף. הגמרא לומדת את זה מכך שהתורה מזכירה הקטרה נפרדת לגוף ("וְהִקְטִיר אֹתוֹ") והקטרה נפרדת לראש ("וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ").
- מיצוי דם העולה:

- **כמות הדם:** הפסוק אומר "וְנִמְצָה דָמוֹ", ולא "מִדָּמוֹ" לומדים שיש למצות את כל הדם.
- **מיקום המיצוי:** מיצוי הדם נעשה על הקיר העליון של המזבח. הגמרא דוחה קל וחומר שהיה מוביל למסקנה שיש למצות למטה ("עוף שחטאתו למטה, האם לא דין שעולתו למטה?"), ולומדת מההיקש "וּמִלֵּק... וְהִקְטִיר... וְנִמְצָה דָמוֹ". כיוון שאי אפשר למצות אחרי ההקטרה, ברור שהמיצוי צריך להיות סמוך למקום ההקטרה – בראש המזבח.
- **מחלוקת תנאים: תנא קמא** אומר שאם עשה את המיצוי עד אמה אחת מתחת לרגליו (כלומר, מתחת לסובב אבל עדיין מעל חוט הסיקרא), הקורבן כשר. **רבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב** חולקים ואומרים שכל העבודה חייבת להיעשות בראש המזבח בלבד, סמוך למקום ההקטרה. **אביי ורבא** מסבירים שהמחלוקת תלויה בשאלה האם מותר לעשות מערכת עצים על הסובב. אם מותר (כדעת **תנא קמא**), אז גם מיצוי מתחת

לסובב נחשב "סמוך להקטרה". אם אסור (כדעת החולקים), אז המיצוי חייב להיות בראש המזבח ממש.

2. מוישי ביקש מאמא שתשמור לו את הנוצה מהמרק של העוף, זו בקשה הגיונית?

פרטי עבודת עולת העוף

הגמרא ממשיכה לפרט את שלבי העבודה בעולת העוף.

○ הסרת המוראה: הפסוק אומר "וְהִסִּיר אֶת מִרְאֵתוֹ בְּנוֹצָתָהּ".

- "מוראתו" – זה הזפק (השק הקטן שמקבל את המזון מהוושט לפני שהוא יורד לקיבה).
- "בנוצתה" – יש מספר דעות איך לפרש את זה:

- תנא קמא: יש להסיר את הזפק יחד עם העור והנוצה שעליו.

- אבא יוסי בן חנן: יש להסיר גם את הקורקבן יחד עם הזפק (מפרש "בנוצתה" מלשון "פרש" – המקום שבו המזון המאוס מתחיל להתעכל, רש"י מביא את הפסוק כי נצו גם נעו, להוכיח שנוצה יכולה להתפרש כדבר מאוס).

- דבי רבי ישמעאל: כמעט כמו תנא קמא, אלא שיש לחתוך בסכין את העור מסביב לזפק "כמין ארובה", ולהסיר רק את החלק המדויק הזה, כדי שלא יכלל עור מיותר.

○ שיסוע הגוף: הפסוק "וְנִשְׂעֵהוּ אֶתוֹ" מלמד שהשיסוע (קריעת הגוף) נעשה ביד, ולא בכלי. לומדים את זה משמשון, שנאמר בו "וְנִשְׂעֵהוּ כְּשֵׁעֵהוּ הַגְּדִי".

3. חזי כהן חתך את שני הסימנים בחטאת העוף האם הקורבן נפסל?

מחלוקת: האם מותר להבדיל בחטאת העוף?

המשנה אמרה שהבדלת הראש בחטאת העוף פוסלת אותה. הגמרא מציינת שהדין הזה הוא לא כדעת רבי אלעזר ברבי שמעון, שאמר בברייתא: "שמעתי שמבדילין בחטאת העוף". הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים מה סיבת המחלוקת ביניהם.

○ הסברי האמוראים למחלוקת:

1. רב חסדא: המחלוקת היא האם מיצוי הדם בחטאת מעכב. לדעת תנא קמא (במשנתנו) המיצוי מעכב, ולכן כשהוא מבדיל וחייב למצות, הוא עושה בדיוק "מעשה עולה" בחטאת ופוסל אותה (שהרי שינוי בחטאת להיות 'מעשה עולה' בדיוק פוסל, כמו שנראה במשנה בדף הבא בתחילת הפרק הבא). לדעת רבי אלעזר ברבי שמעון, המיצוי לא מעכב, ולכן גם אם הבדיל, הוא יכול להימנע ממיצוי, ואז ההבדלה נחשבת "חיתוך בשר בעלמא" ולא 'מעשה עולה'.

2. רבא: המחלוקת היא האם "שהייה" (הפסק) בין חיתוך הסימן הראשון לשני פוסלת בעולת העוף. בחטאת העוף, יש בהכרח שהייה בין הסימנים, כי צריך לחתוך "רוב בשר" בין הסימן הראשון לשני.

לדעת רבי אלעזר ברבי שמעון, שהייה כזו פוסלת בעולת העוף, ולכן כשהוא עושה אותה בחטאת, זה לא נחשב "מעשה עולה", והקורבן כשר. לדעת תנא קמא, שהייה כזו לא פוסלת בעולת העוף (רק בעולת בהמה צריך לחתוך את שני הסימנים בבת אחת

כדי שהיא תפסיק מיד לחיות, בעוף מספיק סימן אחד), ולכן כשהוא שווה בחטאת, זה כן נחשב "מעשה עולה", והקורבן פסול.

3. **אביי**: המחלוקת היא האם חיתוך "רוב בשר" בין הסימנים מעכב בחטאת. לדעת **רבי אלעזר ברבי שמעון**, זה מעכב, ולכן יש הכרח לשהות, וממילא אין כאן "מעשה עולה". לדעת **תנא קמא**, זה לא מעכב, ולכן הוא יכול להבדיל ללא שהייה, וככה הוא עושה "מעשה עולה" ופוסל.

○ **כשרבי ירמיה**: שמע את ההסברים של האמוראים שמוניחים כולם שגם **רבי אלעזר ברבי שמעון** מודה שלכתחילה לא צריך להבדיל בחטאת. **רבי ירמיה** דחה את כל ההסברים האלו.

הוא מביא מסורת בשם **רבי אלעזר ברבי שמעון** עצמו, שאומר שהבדלה בחטאת מותרת אפילו לכתחילה. ולכן זה לא נחשב שינוי ממעשה החטאת ולא נחשב 'מעשה עולה'. אם ככה, מה פירוש הפסוק "לא יבדיל"? הכוונה היא שהוא **לא צריך** להבדיל, אבל אם הבדיל – הקורבן כשר לכתחילה.